

TOPORUL MINIATURAL DIN LUT ARS DE LA BOGDĂNEȘTI-TODOSCANU

*Ioan Vasiliu**

The miniatural butned clay axe from Bogdănești-Todoscanu Summary

In the article, the author presents an ax miniature clay found in the settlement belonging to the culture Monteoru from Bogdănești-Todoscanu.

Ax, worked in good quality paste, brown, just mimic battle axes made of stone. Neck, cylindrical in section ends with a circular surface, flat. The shoulders are arched and reflected in the right hole for fastening the handle, placed around the center. Axis is right. Faces that are joined to from edge widened slightly convex, the ax has rounded edges.

Chronologically, ax miniature clay from Bogdănești-Todoscanu, belongs to the Middle Bronze Age.

Miniature axes of this type were used as amulets or different practices of worship year.

Key words: *Moldova, Bogdănești, Middle Bronze Age, Monteoru culture.*

Cuvinte cheie: *Moldova, Bogdănești, Bronz mijlociu, cultura Monteoru.*

Așezarea de la Bogdănești-Todoscanu, aparținând culturii Monteoru, situată pe platoul unui promontoriu de terasă ce înaintază în albia majoră a Oituzului, este cunoscută atât prin raportul preliminar de săpătură¹ și amplul articol dedicat cercetărilor întreprinse aici², cât și prin citările în alte articole și lucrări de specialitate³.

* Muzeul Municipal de Istorie, B-dul Republicii, nr. 45 A, 601137, Onești, jud. Bacău, e-mail vasiliucioan@yahoo.com, muzmunonesti@yahoo.com

¹ M. Florescu, C. Buzdugan, *Săpăturile din așezarea din epoca bronzului (cultura Monteoru) de la Bogdănești (r. Tg. Ocna, reg. Bacău)*, în *MCA*, 8, 1962, p. 301-308.

² Idem, *Așezarea din epoca bronzului de la Bogdănești. Raport amplu asupra cercetărilor arheologice efectuate în anii 1959-1962*, în *ArhMold*, 7, 1972, p. 103-203.

³ M. Florescu, *Contribuții la problema începuturilor epocii bronzului în Moldova*, în *ArhMold*, 2 -3, 1964, p. 105-125; Eadem, *Unele observații asupra evoluției bronzului timpuriu în Moldova*, în *SCIV*, 16, 1965, 4, p. 649-661; Eadem, *Contribuții la cunoașterea etapelor timpurii ale culturii Monteoru în Moldova*, în *ArhMold*, 4, 1966, p. 39-118; Eadem, *Câteva date referitoare la cunoașterea sistemului de fortificație a așezărilor Monteoru din Moldova*, în *ArhMold*, 10, 1985, p. 7-28; E. Zaharia, *La culture Monteoru. L'étape des débuts à la lumière des fouilles de Sărata Monteoru*, în *Dacia*, N.S., 31, 1987, p. 21-49; Eadem, *La culture Monteoru. Sa deuxième étape de développement à la lumière des fouilles de Sărata Monteoru (dép. de Buzău) (II)*, în *Dacia*, N.S., 34, 1990, p. 23-52; Fl. Burtănescu, *Epoca timpurie a bronzului între Carpați și Prut. Cu unele contribuții la problemele perioadei premergătoare epocii bronzului în Moldova*, *BiblThr* 37, 2002, p. 98, 189-198; R. Munteanu,

Dintre artefactele găsite în așezarea de la Bogdănești, ne-a atras atenția un topor miniatural din lut ars, încadrat de către descoperitori în categoria amuletelor⁴.

Piesa, întregă – *Bgd / 60, S.III, □10, - 0,30 m*, imită topoarele de luptă confecționate din piatră. Ceafa, cilindrică în secțiune, se termină cu o suprafață circulară, plană. Umerii sunt arcuiți și reliefați în dreptul orificiului pentru fixarea cozii, plasat aproximativ în centrul piesei. Axul longitudinal este drept. Pe fețele care se unesc formând tăișul lățit, ușor convex, toporul are muchiile rotunjite.

Dimensiuni : I = 46 mm, LA maximă = 18 mm, LA tăiș = 14 mm, GR maximă = 16 mm, D orificiului pentru coadă = 7 mm. Inv. 911. Pl. I/2.

Din punct de vedere al caracteristicilor morfologice⁵, piesa de la Bogdănești se încadrează în categoria celor având profil drept, tăiș arcuit și umerii reliefați în dreptul orificiului pentru fixarea cozii plasat central.

Toporul este modelat din pastă de bună calitate, compactă, având ca ingredient nisip cu bobul mic. Arderea, uniformă, a dat la exterior culoarea bej-cafenie. Pe una dintre laturi piesa prezintă puternice urme de ardere secundară.

În Eneolitic, în descoperiri de tip Gumelnița⁶, Stoicani-Aldeni⁷ și Cucuteni⁸, sunt documentate miniaturi din lut ars imitând fidel artefactele din piatră, în aria culturii Cucuteni fiind întâlnite, în siturile de la Hăbășești⁹, Mărgineni¹⁰ și Scânteia¹¹, imitații în lut ale diverselor tipuri de topoare confecționate din aramă.

Pentru perioada de tranziție de la Eneolitic la Epoca bronzului, imitații în lut a topoarelor confecționate din piatră, sunt documentate în așezarea de la Foltești¹².

Începutul bronzului mijlociu în depresiunile marginale ale Carpaților Orientali, BMA 24, Piatra Neamț, 2010, p. 15, 26, 42, 57-58.

⁴ M. Florescu, C. Buzdugan, **Așezarea din epoca bronzului...**, p. 178.

⁵ V. Diaconu, **Unele considerații despre topoarele miniaturale de lut ars din epoca bronzului**, în *Mousaios*, 15, 2010, p. 65.

⁶ M. Toderas, S. Hansen, A. Reingruber, J. Wunderlich, **Pietrele-Măgura Gorgan: o așezare eneolitică la Dunărea de Jos între 4500 și 4250 î.e.n.**, în *MCA* (serie nouă), 5, 2009, p. 56, pl. XXI/B.

⁷ I.T. Dragomir, **Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoicani-Aldeni**, București, 1983, p. 105, fig. 58/19-21.

⁸ M. Petrescu-Dâmbovița, M-C. Văleanu, **Cucuteni-Cetățuie. Monografie arheologică**, BMA 14, Piatra Neamț 2004, p. 151, fig. 69/11-13 ; H. Schmit, **Cucuteni. Din Moldova-România. Așezarea fortificată cu ceramică pictată din epoca pietrei și cuprului și până în apogeul epocii bronzului**, volum îngrijit și prefațat de M.-C.Văleanu, Iași, 2007, p. 71, fig. 19a, pl. 35/25; Gh. Dumitroaia, R. Munteanu, C. Preoteasa, D. Garvăn, **Poduri – Dealul Ghindaru. Cercetările arheologice din caseta C (2005-2009)**, BMA 22, Piatra Neamț, 2009, p. 122, cat. 318.

⁹ Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dâmbovița, N. Gostar, **Hăbășești. Monografie arheologică**, București, 1954, p. 469-472, fig. 46.

¹⁰ D. Monah, **Topoare de aramă și bronz din județele Neamț și Bacău**, în *MemAntiq* 12-14, 1980-1982, p. 33, fig. 2/3; Șt. Cucuș, **Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei**, BMA 6, Piatra Neamț, 1999, p. 139, fig. 24/4.

¹¹ C.-M. Lazarovici, **Copper artefacts and clay axes at Scânteia, în Cucuteni. 120 ans des recherches. Le temps du bilan**, BMA 16, Piatra Neamț, 2005, p. 119, fig. 1/16-18.

¹² M. Petrescu-Dâmbovița, M. Dinu, **Nouvelles fouilles archéologiques à Foltești (dép. de Galați)**, în *Dacia*, N.S., 18, 1974, p. 30, fig. 6/4-5.

În perioada timpurie a Epocii bronzului crește numărul miniaturilor din lut ars ce imită artefactele din piatră, astfel de piese fiind semnalate atât în mediile Coțofeni¹³, Livezile¹⁴, Jigodin¹⁵, Zăbala¹⁶, Schneckenberg¹⁷, Zoltan¹⁸, cât și în aria culturii Glina¹⁹.

Piesele de la București-Cățelu Nou²⁰, Orevița Mare²¹ și Ostrovul Mare-Colonie²², demonstrează că în Bronzul mijlociu, în descoperiri de tip Tei, Verbicioara și Gârla Mare, numărul topoarelor miniaturale confecționate din lut ars scade semnificativ, pentru ca în etapa finală a Epocii bronzului, în aria culturii Noua, un astfel de artefact să fie semnalat în așezarea de la Olteni-Cariera de nisip (Tag)²³.

Atât în raportul preliminar de săpătură, cât și în articolul dedicat cercetărilor de la Bogdănești-Todoscanu, atunci când se face prezentarea stratigrafiei, autorii cercetărilor menționează că, sub stratul vegetal ce nu depășește 15 cm, urmează „o

¹³ H. Ciugudean, **Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei**, BiblThr 13, 1996, p. 136-137; C.I. Popa, **Cultura Coțofeni. Cu specială privire asupra Transilvaniei**, rezumatul tezei de doctorat, Alba Iulia, 2009, p. 43.

¹⁴ H. Ciugudean, **op.cit.**, p. 136-137, fig. 34/17.

¹⁵ P. Roman, A. Dodd-Oprîeșc, J. Pál, **Beiträge zur Problematik der schnurverzierten Keramik Südosteuropas**, 1992, p. 6/30; 136/16-18; 147/9.

¹⁶ Sz. Székely, **Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei**, BiblThr 21, 1997, p. 31, pl. 19/5; 28/1-6.

¹⁷ A. Prox, **Die Schneckenbergkultur**, Brașov, 1941, pl. 12/1-2; Sz. Székely, **op.cit.**, pl. 48/9.

¹⁸ V. Cavruc, G. Cavruc, **Așezarea din epoca bronzului timpuriu de la Zoltan**, în *Angustia*, 2, 1997, fig. 4/3; V. Cavruc, **The final stage of the Early Bronze Age in south-eastern Transylvania (in the light of new excavations at Zăbala)**, în *Thraco-Dacica*, 18, 1997, p. 98, fig. 5/3; C.I. Popa, **Manifestări culturale la finalul bronzului timpuriu și începutul bronzului mijlociu în Transilvania**, în **Omagiul profesorului Ioan Andrițoiu cu prilejul împlinirii a 65 de ani. Studii și cercetări arheologice**, Alba Iulia, 2005, p. 73, pl. 21/3, 5-7.

¹⁹ S. Morintz, D.V. Rosetti, **Din cele mai vechi timpuri și până la formarea Bucureștilor**, în **Bucureștii de odinioară**, București, 1959, p. 21, fig. 3/3; M. Constantiniu, P.I. Panait, **O așezare din epoca bronzului la Roșu**, în *CAB*, 1, 1963, p. 303, pl. I/9-10; D. Berciu, **Rezultatele primelor săpături de la Crivăț (1965)**, în *SCIV*, 17, 1966, 3, p. 533, fig. 3/5; E. Tudor, **Săpăturile de salvare din comuna Văcărești, jud. Dâmbovița – 1971**, în *Scripta Valachica*, 1972, fig. 8/6; P. Roman, **Die Glina III-Kultur**, în *Præhistorische Zeitschrift*, 56, 1976, 1, p. 28, fig. 2/4; A. Ulanici, **Săpăturile arheologice efectuate la Branet în anul 1976**, în *CAB*, 3, 1979, p. 28, fig. 7/3, 9; C. Schuster, **Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare**, BiblThr 20, 1997, p. 78, fig. 44/2; 54/1-6; Idem, **Despre obiectele din lut ars din aria culturii Glina**, în *Angustia*, 3, 1998, p. 21, fig. 1/1-7; C. Schuster, M. Negru, **Militari-Câmpul Boja. An archaeological site on the territory of Bucharest. II. Pre- and Proto-Historic Settlements**, 2006, p. 35, pl. 30/6; C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, **Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara**, Bd. II, 2006, p. 21.

²⁰ V. Leahu, **Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia**, BiblThr 38, 2003, p. 119; C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, **op.cit.**, p. 53.

²¹ G. Crăciunescu, **Descoperiri arheologice în zona localității Orevița Mare, jud. Mehedinți**, în *Drobeta*, 13, 2003, pl. 21/1; C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, **op.cit.**, p. 89.

²² G. Crăciunescu, **Așezarea din epoca bronzului de la Ostrovul Mare-Colonie**, în *MCA*, 13, 1979, p. 73.

²³ V. Cavruc, D. Buzea, **Olteni, com. Bodoc, jud. Covasna**, în *CCA* 2002, punct 154.

depunere de 30 cm constând din pământ negru clisos la baza căruia se găsesc urmele locuințelor și vetrelor din faza Monteoru Ic2”²⁴.

Așa cum am arătat mai sus, fiind descoperit la -0,30 m adâncime, toporul miniatural din lut ars aparține, din punct de vedere cronologic, ultimei faze de locuire – Ic2 – din așezarea de la Bogdănești, fiind singurul exemplar de acest fel ce poate fi încadrat în perioada mijlocie a Epocii bronzului din aria descoperirilor atribuite culturii Monteoru, fragmentul de topor miniatural găsit în așezarea de la Năeni-Zănoaga, în nivelul Zănoaga Ib²⁵, aparținând perioadei timpurii a Epocii bronzului, fazei Monteoru-Zănoaga²⁶.

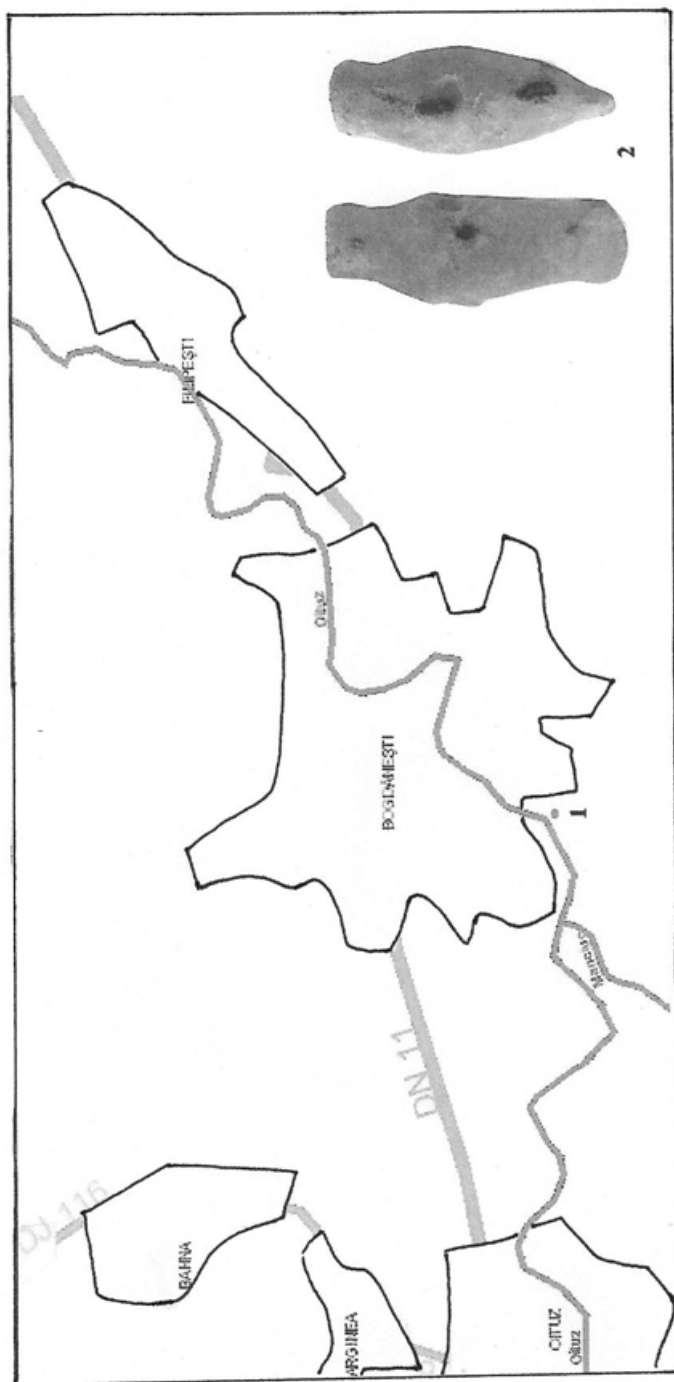
În privința funcționalității acestor piese, s-a afirmat că, cele prevăzute cu orificiu pentru fixarea cozii au fost utilizate ca amulete ce confereau putere și dădeau sănătate, sau erau folosite în diferite practici de cult²⁷, fapt confirmat și de urmele de arsură secundară de pe toporul de la Bogdănești.

²⁴ M. Florescu, C. Buzdugan, **Săpăturile din așezarea din epoca bronzului...**, p.301, fig. 1; Idem, **Așezarea din epoca bronzului...**, p.104, fig. 2.

²⁵ I. Motzoi-Chicideanu, M. Șandor-Chicideanu, **Cercetările arheologice de la Năeni-Zănoaga (jud. Buzău). Campaniile 1982-1986, 1988-1993 și 1996**, în *MCA* (serie nouă), 1, 1999, p. 83.

²⁶ **Ibidem**, p. 75; I. Motzoi-Chicideanu, **Câteva observații asupra culturii Monteoru**, în *Mousaios*, 8, 2003, p. 49.

²⁷ M. Florescu, **Contribuții la cunoașterea concepțiilor despre lume și viață a comunităților tribale monteorene**, în *Carpica*, 11, 1979, p. 112; C.F. Schuster, **op.cit.**, p.78; C.-M. Lazarovici, **op.cit.**, p. 119.

Pl. I. 1 Localizarea sitului de la „Tudoscanu”, 2. Topor miniatural din lut ars;
1. Site location from „Tudoscanu”; 2. Ax miniature clay.